

УДК 371.781.

РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕЇ В ОСВІТІ

**Костіна Людмила Михайлівна,
Школьник Серафима Яківна,
Бесшапошникова Тетяна Василівна,
Данильченко Людмила Теодорівна,**
старші викладачі

Харківська гуманітарно-педагогічна академія.

Габелкова Ольга Євгенівна
кандидат психологічних наук,
Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна
м. Харків, Україна

Анотація. У статті представлені деякі аспекти щодо визначення поняття національної ідеї в українському суспільстві, яка відображає головні національні інтереси та задає оптимальний напрямок розвитку освітньої сфери країни, як у сьогоденні, так і на майбутнє.

Ключові слова. Національна ідея, національна ідентифікація, освіта, суспільство, виховання.

Вступ. Проблема визначення української національної ідеї є, по суті, проблема «розбудови» людини, особистості: особистості вільної, творчої, з розвинутим почуттям гідності, готової бути продовжувачем історикокультурних надбань як свого народу, так і загальнолюдських. За таких умов змінюється значення і роль освітньої сфери у суспільстві. Вітчизняний і власний досвід доводить, що система освіти покликана забезпечити не лише глибокі знання та навички, а й виховати особистість, активного учасника суспільного життя, який уміє самостійно мислити, небайдуже ставитися до соціальних процесів і здатен до самостійної національної ідентифікації.

Виклад основного матеріалу. Держава за будь-яких обставин змушена шукати загальнонаціональні духовні орієнтири, які зможуть консолідувати

націю. Ще в XVIII ст. Й. Гердер в «Ідеях до філософії історії людства» головним атрибутом нації назвав «спільний національний характер»; І. Фіхте запевняв, що кордони нації обмежуються кордонами спільної мови; Г. Гегель, не заперечуючи своїх попередників, додав спільний Дух як найсуттєвішу ознаку нації [2, с. 369].

Визначенню загальнонаціональних духовних орієнтирів велику увагу приділяли українські вчені, письменники, громадські діячі: В. Липинський, Д. Донцов, Є. Маланюк, Є. Сверстюк та інші. Більшість сучасних наукових досліджень, предметом яких є нація, пов'язують поняття «національна ідея» з проблемами розвитку національної самосвідомості та національної культури. Будь-яка етнічна спільнота постає як самостійна нація у разі появи національної самосвідомості: тобто така спільнота починає усвідомлювати єдність своїх інтересів (економічних, політичних, історичних, культурних тощо), свою самобутність, осмислює власну історію.

Взагалі в офіційній ідеології посилення на національне є стрижневим. Та розв'язання будь-якої національної проблеми, а особливо проблеми формування національної ідеї, стає можливим лише завдяки сталому моральному підґрунтю. В іншому разі, зазначена проблема – осмислення змісту поняття «національна ідея» – перетвориться в національне самозакохання, де буде панувати протистояння «ми – вони».

Національна українська ідея – це ідея української нації, що єднає людей різного етнічного походження, консолідуючими чинниками для яких є загально визнані моральні цінності: життя людини, свобода (права людини), справедливість, добробут, культурна національна самобутність тощо.

Таким чином, формування національної ідеї є процес продукування в суспільстві низки ідей, що сприятимуть досягненню громадської єдності, єднанню волі всіх громадян України задля вирішення конкретних завдань, прийнятних і зрозумілих для всіх.

Піклування про національне, про збереження культурної спадщини, про національну самобутність життя входить у коло означених ідей. Сучасна

людина – це не позбавлений коріння індивід, а людина культури, небайдужа до історичної пам'яті свого народу, його традицій і звичаїв. Зміст поняття «національна ідея» передбачає наявність у членів такої спільноти почуття національної гордості, почуття національної гідності, що унеможливило існування так званого «національного нарцисизму». Без почуття національної гідності, поважливого ставлення до «інших» національна ідея перетвориться в ідею національного самоутвердження в агресивному втіленні.

Події 2014 року внесли радикальні зміни до національних цінностей та як ніколи зобов'язали конкретизувати поняття «національна ідея», що допомагає розкрити приховані духовні резерви нашого суспільства. Національна ідея покликана впорядкувати, гуманізувати та одухотворити розшароване сучасне українське суспільство, мобілізувати його громадян на реалізацію завдань, які стоять перед ним.

Національна ідея – це не ілюзія, що заступає собою реальність. Ураховуючи особливості українського суспільства, його етнічну, культурноаксіологічну, світоглядну характеристику, вона, перш за все, повинна бути спрямована на правдиве, відповідальне відродження української історії, пошук форм державного й суспільно-політичного життя, адекватного українській вдачі, українському менталітету, українським традиціям.

До 2022 року національна ідея не виглядала цілком переконливо, але у вихованні молодого покоління відбулися великі зміни. Зараз, коли бойові дії на території України набули жахливої інтенсивності та розмаху, коли жертв багато як серед військових, так і серед мирного населення, коли цілі населені пункти стираються під час боїв з лиця землі, українська національна ідея набуває масового характеру, це період національно-духовного піднесення.

Для викладачів усіх навчальних закладів, особливо вищих, обов'язковим стає формування свідомих майбутніх громадян держави, які на основі поваги до історичного минулого будуть враховувати світовий та вітчизняний досвід, шукати шляхи вирішення проблем майбутнього України.

Примітивне тлумачення національної ідеї у вихованні молоді може привести до негативних результатів. З одного боку, не виключається можливість виникнення національного романтизму, емоційний потенціал якого є надзвичайно привабливим для молодих людей, тим більш, що деякі теоретики національної культури іноді проповідують культурний ізоляціонізм, який, до речі, був завжди свідченням внутрішньої слабкості, виявом меншовартості. З іншого боку, складні проблеми економічного розвитку, які деколи не знаходять свого гідного вирішення, призводять до того, що національна ідея втрачає свою привабливість, викликає розчарування.

Задля цього дуже важливо неупереджено й помірковано розкривати події драматичної історії України, вивільнити їх від перекручень та ідеологічних спекуляцій, переконливо висвітлювати закономірності процесу розвитку світової культури, показати значущість культурної спадщини українського народу як складової частини цього процесу.

Висновки. Отже, вкрай необхідно ліквідувати ціннісний зсув суспільної й індивідуальної свідомості завдяки усвідомленню того, що в ХХІ ст. людство єдине. Тому всі його культурні здобутки, надбання набувають вартості як ціле й нероздільне. Проте всі загальнолюдські цінності виявляють себе через національні. Саме тому піклування про національне, як про один із аспектів людського світу, має надзвичайно велике значення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрущенко В. П. Роздуми про освіту: Статті, нариси, інтерв'ю. Київ : Знання України, 2004. 596 с.
2. Губернський Л., Андрущенко В., Михальченко М. Культура. Ідеологія. Особистість. Методологічно-світоглядний аналіз. Київ : Знання України, 2009. 578 с.
3. Ільченко А. М., Шейк С. В. Вища освіта і Болонський процес: Навчально-методичний посібник. Полтава : РВВ ПДАА, 2014. 316 с.

4. Романенко М. І. Європейський вибір України: Підручник для 10-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів (Рекомендовано Міністерством 135 освіти і науки України). Дніпропетровськ, 2008. 352 с.

5. Солдатенков В. Ф. Українська ідея. Перші речники. Інститут національних відносин і політології АН України; Київ, 2004. 183 с.